

THỦ PHÁP TẠO CHẤT LIỆU THỦ CÔNG - TỪ NGHIÊN CỨU ĐẾN ỨNG DỤNG TRONG NGHỆ THUẬT THIẾT KẾ ĐỒ HỌA

ThS. Chu Thị Kim Định

Khoa Mỹ thuật công nghiệp & Kiến trúc, Trường Đại học Hòa Bình

Tác giả liên hệ: ctkdinh@daihochoabinh.edu.vn

Ngày nhận: 09/12/2022

Ngày nhận bản sửa: 12/12/2022

Ngày duyệt đăng: 20/12/2022

Tóm tắt

Thủ pháp đóng vai trò rất quan trọng trong thiết kế các sản phẩm đồ họa. Đây là một biểu hiện hình thức chuyên biệt, được thực hiện dưới nhiều cách thức mà trong đó, thủ công được coi là phương pháp chủ đạo. Việc sử dụng các thủ pháp đồ họa trong các thiết kế đồ họa mang những đặc trưng riêng, tạo được những hiệu ứng độc đáo, góp phần nâng cao giá trị thẩm mỹ cũng như nội dung cho sản phẩm đồ họa. Việc nghiên cứu thủ pháp tạo chất liệu trong thiết kế đồ họa không những hướng tới một cái nhìn tổng quan, mà còn nhằm hiểu rõ hơn về các cách thức thực hiện cũng như tầm quan trọng của các loại thủ pháp này trong lĩnh vực thiết kế mỹ thuật ứng dụng.

Từ khóa: Thủy ấn, kỹ thuật in, nhuộm vải, vò giấy, nhò nén, giá trị ứng dụng, thiết kế sản phẩm.

Manual Materials Creating Technique - from Research to Application in the Art of Graphic Design

Abstract

Techniques are essential in designing methods of graphic products. This is a specialized expression technique practiced in many ways, of which manual is considered the dominant method. The use of graphic techniques in graphic designs has its own characteristics, creating unique effects that contribute to improving the aesthetic value as well as content for graphic products. The study of methods of creating materials in graphic design not only aims at an overview but also aims to better understand the implementation methods and the importance of these techniques in the field of design applied art.

Keywords: Watermarking, Printing technique, Dyeing fabric, Wrapping paper, application value, product design, candle dropping.

1. Khái quát về thủ pháp tạo chất liệu trong thiết kế đồ họa

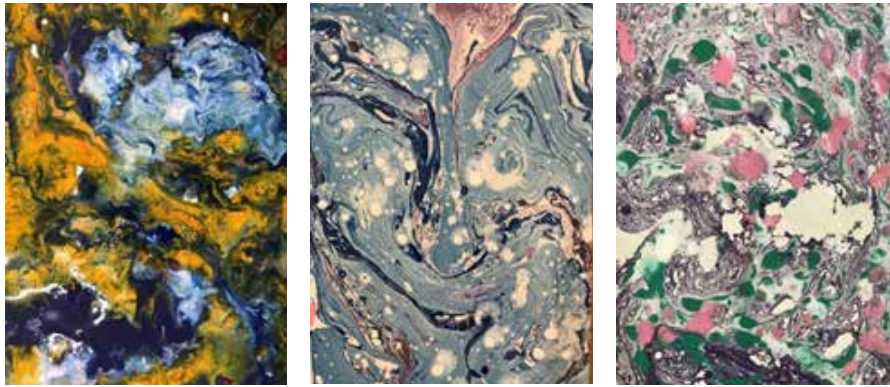
Thủ pháp tạo chất liệu trong thiết kế đồ họa là một phương pháp và kỹ năng chuyên biệt được thực hiện dưới nhiều cách thức mà trong đó, thủ công được coi là phương pháp chủ đạo. Việc sử dụng các thủ pháp đồ họa trong các thiết kế đồ họa mang những đặc trưng riêng, tạo được những hiệu ứng phong phú, độc đáo và đa dạng, góp phần nâng cao giá trị thẩm mỹ cho các sản phẩm đồ họa và những sản phẩm mỹ thuật ứng dụng khác như thiết kế thời trang, nội thất và đồ họa giá vẽ...

2. Các loại thủ pháp tạo chất liệu trong đồ họa

2.1. Thủ pháp thủy ấn

Thủy ấn là một thủ pháp đặc trưng trong số các loại thủ pháp tạo chất liệu trong đồ họa. Thủ pháp này sử dụng đặc tính nổi trên bề mặt nước của chất liệu sơn để tạo nên các tác phẩm. Các tác phẩm thủy ấn mang nhiều hình dạng khác nhau, nhưng đặc biệt không có một sản phẩm nào có sự trùng lặp tuyệt đối.

Thủ pháp thủy ấn, thông thường, mang lại kết quả là những đường nét tự nhiên của sơn hòa quyện lại với nhau. Các đường nét này có sự phong phú về hình dạng, kích thước cũng như sắc độ và màu sắc đã tạo nên sự hiệu quả thú vị của thủ pháp này. Ngoài ra, sử dụng thủ pháp thủy ấn cũng

Hình 1. Bài nghiên cứu thủ pháp thủy ấn của SV. Nguyễn Thanh Tùng, SV. Đoàn Thị Duyên - Khoa MTCN&KT, Trường Đại học Hòa Bình

làm nên các hiệu ứng đường vân của đá cẩm thạch hay vân của các loại đá khác.

Các đường nét, hay đường vân đá cẩm thạch có được trong quá trình thực hiện thủ pháp thủy ấn chính là kết quả việc ứng dụng đặc tính của sơn nổi trên bề mặt nước. Sau khi cho một lượng sơn vừa đủ vào nước, ngay lập tức, lớp sơn này sẽ nổi lên trên bề mặt dung dịch nước, tạo thành một lớp màng sơn mỏng. Tùy theo ý đồ sáng tác của người nghệ sĩ mà số lượng lớp sơn sẽ có độ dày mỏng khác nhau cũng như màu sắc cũng được sử dụng với ý đồ khác nhau. Khi đã có được một bề mặt sơn như ý, người nghệ sĩ sẽ thực hiện một chuỗi các thao tác khác nhau nhằm tạo ra được hiệu ứng chuyển động cho tác phẩm của mình. Các thao tác này có thể được thực hiện cùng với một số công cụ như ống hút, sợi tóc hay những thanh tre mảnh nhằm tạo sự chuyển động cho các lớp sơn. Công đoạn cuối cùng được cho là tương đối quan trọng, ở công đoạn này, người thực hiện sẽ úp một tờ giấy hoặc vải lên trực tiếp bề mặt sơn ấy. Lớp sơn đã được vẽ trên mặt nước lúc đầu sẽ bám vào bề mặt giấy sau công đoạn này. Lưu ý, cần sử dụng những loại giấy có chất liệu tương đối dai, không bị rách khi tiếp xúc với nước để công đoạn cuối được diễn ra một cách trơn tru và thành công.

2.2. Thủ pháp in độc bản

Tranh in độc bản đã trở thành một phần hữu cơ của nghệ thuật đồ họa từ nhiều thế kỷ. Tuy nhiên, cho đến nay, chưa thể xác định một cách chính xác nguồn gốc và thời

điểm ra đời bức tranh in độc bản đầu tiên. Việc tồn tại những ý kiến mang tính giả thuyết khác nhau về nguồn gốc của kỹ thuật in độc bản là bởi có nhiều hiện tượng xảy ra trong lịch sử mỹ thuật gắn với việc có thể in ra một hình ảnh duy nhất. Giả thuyết đầu tiên cho rằng in độc bản có thể đã vô tình xuất hiện trong khi các thợ in tranh thực hiện những phương án thử nghiệm lau mực cho bản in bằng phương pháp in lõm vào thế kỷ XV. Vào thế kỷ XVI, một số họa sỹ đã thực hiện kỹ thuật in lại hình từ bản tranh mới vừa in xong (khi mực in còn ướt) sang một tờ giấy khác hay ván in; hoặc không ít họa sỹ từng dùng giấy ấn vào bề mặt tranh sơn dầu để lấy đi lượng màu thừa - tất cả các hành động kiểu như vậy đều có tính chất in độc bản mà không hề được nhận thức hay tính toán trước. Xa hơn nữa, chúng ta có thể gắn nguồn gốc của phương pháp in độc bản với hiện tượng in dấu bàn tay con người trên vách hang động thời nguyên thủy hay các hành động in dấu vân tay điểm chỉ trên các văn tự từ thời cổ đại...

In độc bản là phương pháp in đồ họa chỉ cho ra một tranh in duy nhất. Có ý kiến cho rằng, in độc bản là loại tranh lai ghép hay pha tạp đầy tranh cãi. Nó không phải là tranh in, cũng không phải là hội họa, mà là một sự kết hợp của cả hai. Điều này chưa thật chính xác bởi tranh in độc bản mang ý nghĩa là tranh in ngay trong tên gọi của nó ở bất kỳ ngôn ngữ nào. Song, nói đó là sự kết hợp của hội họa và đồ họa in ấn thì không hoàn toàn sai. Trong các cách thể hiện tranh

Hình 2. Bài nghiên cứu thủ pháp in độc bản của SV. Phạm Ngọc Anh, SV. Hoàng Hồng Nhung, SV. Vũ Thị Thu Hương - Khoa MTCN&KT, Trường Đại học Hòa Bình.

in độc bản có kỹ thuật bôi, vẽ màu lên bề mặt khuôn in đúng theo nguyên tắc hội họa và tranh in ra từ đó có hiệu quả thẩm mỹ của hội họa. Tuy nhiên, khi đã in ra giấy thì hình ảnh in kiểu đó lại thuộc phạm vi đồ họa in ấn.

Phương pháp in độc bản bao hàm các kỹ thuật xử lý hình ảnh bằng các chất liệu màu ướt, mực in trên những bề mặt phẳng không thấm nước và chỉ có thể in ra một tranh in duy nhất trên giấy hay vải, nilon. Tác phẩm tranh in được thực hiện bằng phương pháp này gọi là “tranh in độc bản”. Như vậy, tranh in độc bản là loại tranh chỉ có một bản duy nhất được in từ một bề mặt không thấm nước như kính, kim loại, nhựa... đã được bôi, vẽ bằng màu ướt hay mực in.

Chất liệu tranh in độc bản vô cùng phong phú, có thể nói gần như không giới hạn. Nền in có thể là giấy, vải, nilong, vỏ cây, da động vật, gelatin... Mực in có thể sử dụng là các loại mực in gốc dầu như mực in offset, sơn dầu, guát, màu nước hay các loại màu được chiết xuất từ thế giới tự nhiên (thực vật, khoáng sản).

Tranh in độc bản được thể hiện dựa trên nguyên lý kỹ thuật in hình ở mức độ đơn giản nhất trực tiếp từ một bề mặt có phủ lớp màu thể chất dạng loãng hay sệt. Hình thức lấy một tờ giấy thấm lượng mực viết thừa trên trang viết hay dùng bàn tay lấm bùn đập lên một bề mặt nào đó chính là biểu hiện thực tế của nguyên lý kỹ thuật in độc bản. Trong sáng tác tranh in, việc đưa

màu nước hay mực in lên một bề mặt không thấm nước rồi in ra bằng tay hay bằng máy in nên là quá trình tạo ra bức tranh in độc bản. Điểm khác biệt của phương pháp in độc bản là từ bản in chỉ cho ra đời một tranh duy nhất, không có bản thứ hai hay hơn nữa như các phương pháp in khác.

Tranh in độc bản nằm ở giữa hội họa và đồ họa, vì vậy, ngôn ngữ tạo hình của nó rất phong phú, đa dạng, từ những đường nét đồ họa đen trắng đơn giản đến các hình thể vờn khối kỹ lưỡng hay các phối hợp màu sắc nhiều lớp, nhiều sắc độ mà hội họa sở hữu. Sự hấp dẫn của tranh in độc bản nằm ở sự thông quang có một không hai của màu in trên giấy - điều làm nên chất lượng của các sắc độ sáng trong tranh rất khác so với việc vẽ cũng thứ màu đó trên giấy hay các loại tranh in khác. Ngoài ra, vẻ đẹp của thể loại tranh (phương tiện nghệ thuật) này còn được bộc lộ rõ trong tính tự do, ngẫu hứng của đường nét, mảng màu cũng như sự tổng hòa các đặc tính của hội họa và đồ họa. Tranh in độc bản là kết quả tổng hợp của trò chơi ngẫu hứng màu sắc của mực in và giấy, qua đó, tạo ra bề mặt in ấn của tranh hết sức độc đáo mà các phương tiện, kỹ thuật hội họa hay đồ họa khác không có được.

2.3. Thủ pháp nhuộm phẩm màu và vò giấy

Thủ pháp nhuộm phẩm màu và vò giấy là loại thủ pháp được ứng dụng dựa trên tính chất thấm thấu nhanh của phẩm màu (thuốc nước, màu nước...) vào bề mặt giấy đã được xử lý bằng nhiều kỹ thuật hoặc kiểu

Hình 3. Bài nghiên cứu thủ pháp nhuộm phẩm màu và vò giấy của SV khóa 518 ngành Thiết kế Đồ họa - Khoa MTCN&KT, Trường Đại học Hòa Bình

vò khác nhau. Người thực hiện có thể can thiệp vào hình dạng vết màu trên giấy/vải bằng nhiều cách khác nhau, điển hình như vắn, xoáy, gấp, vò...

Thủ pháp nhuộm (tie-dye) là một thuật ngữ hiện đại được phát minh vào giữa những năm 1960 tại Hoa Kỳ thay thế cho những phương pháp nhuộm cổ đại. Quá trình tie-dye thường bao gồm gấp, xoắn, nếp gấp, hoặc vò nhàu hoặc may và buộc thành từng cụm bằng các sợi dây thun, sau đó, sẽ được nhúng, ngâm trong thuốc nhuộm. Trong các khâu của quá trình nhuộm, người ta thường tạo nên các nếp gấp hoặc chình từ những vết buộc dây cao su sẽ ngăn không cho thuốc nhuộm thấm thấu ở một mức độ nào đó. Chính từ những vị trí này sẽ tạo nên được những hình thù độc đáo sau khi quá trình nhuộm hoàn thành.

Không giống như các kỹ thuật tạo hình nhuộm thông thường, tie-dye được đặc trưng bởi việc sử dụng, màu sắc chính bão hòa tươi sáng và hoa văn đậm. Những tạo hình, trong đó có hình xoắn ốc, mạn đà la, và dấu hiệu hòa bình, và việc sử dụng nhiều

màu sắc đậm, đã trở thành đặc trưng kể từ khi xuất hiện tie-dye trong những năm 1960 và 1970. Ngày nay, kỹ thuật tie-dye được đưa vào ứng dụng một cách mạnh mẽ. Mặt khác, tie-dye được nhìn nhận như là một nghệ thuật chứ không còn dừng lại ở việc ứng dụng vào tạo hình trang trí sản phẩm.

Trong thiết kế ứng dụng, thủ pháp nhuộm bằng phẩm màu không chỉ ứng dụng trên vải, nó còn được ứng dụng trên giấy hay bất kỳ chất liệu nào phù hợp và mang đến những hiệu quả tuyệt vời bởi sự kết hợp màu sắc và lối thẩm thấu, hòa trộn tự nhiên của màu sắc.

2.4. Thủ pháp in sáp nến (parafin)

Thủ pháp in sáp nến là thủ pháp dựa vào tính chất không thấm màu, thấm nước của nến để tạo nên đường nét, hình ảnh theo chủ định của người sáng tác trên mặt giấy.

Thủ pháp nhò nến dễ kết hợp cùng các thủ pháp khác và mang lại hiệu quả tương đối độc đáo. Có thể kiểm soát được theo ý đồ của người sáng tác. Tuy nhiên, thao tác kỹ thuật tương đối phức tạp. Khâu bóc tách nến ra khỏi nền đòi hỏi sự khéo léo để không làm rách nền giấy.

Hình 4. Tranh đồ họa sử dụng thủ pháp in sáp nến

Nguồn: Internet

3. Giá trị ứng dụng thủ pháp tạo chất liệu trong thiết kế sản phẩm đồ họa

Các thủ pháp tạo chất liệu trong đồ họa không chỉ dừng lại là những khái niệm hay cách thức thực hiện các công đoạn, mà còn là mối liên hệ giữa tự nhiên và thể chất, là công cụ sáng tạo mà người thực hiện sẽ truyền tải những cảm xúc, ý tưởng vào những thao tác bằng chính đôi bàn tay của mình. Từ những sản phẩm được tạo ra từ những thủ pháp tạo chất liệu đó, những nhà thiết kế đã khéo léo kết hợp chúng với các các yếu tố đồ họa khác để tạo nên các thiết kế mang tính độc đáo, bắt mắt, có tính

chất trang trí vô cùng mạnh mẽ cho các sản phẩm thiết kế ứng dụng.

Thủ pháp thủy ấn là loại thủ pháp được sử dụng tương đối nhiều trong các thiết kế đồ họa. Ứng dụng thủ pháp thủy ấn vào trong các thiết kế sẽ mang đến những nét độc đáo, bắt mắt cho các sản phẩm. Với tạo hình cơ bản là những đường nét cong hòa quyện tạo nên tính chất trang trí đặc trưng. Thủ pháp thủy ấn được ứng dụng cho hầu hết các loại sản phẩm thiết kế như: Bao bì, lịch, minh họa, nhận diện thương hiệu, tranh ảnh deco không gian nội thất, đồ họa thời trang v.v.

Hình 5. Logo và bộ nhận diện Liên hoan “Hội ngộ sân khấu toàn quốc” BaLan

Nguồn: Internet

Hình 6. Bao bì socolate Bedito Choco, nhà thiết kế đồ họa Raiane Giroto

Nguồn: Internet

Hình 7. Sản phẩm thủy ấn được sử dụng làm bìa cho sách Buch-Frankreich-1784

Nguồn: Internet

Thủ pháp in độc bản với khả năng truyền đạt cảm xúc chân thực bởi việc sao chép các đối tượng từ vật thật sang giấy dưới dạng những mảng màu tạo nên hiệu quả nhất định. Tính phóng khoáng và tự nhiên từ hiệu ứng này mang đến cho sản

phẩm một cái nhìn mới mẻ, độc đáo và ấn tượng. Chính bởi thế mà khi ứng dụng thủ pháp in độc bản vào các sản phẩm thiết kế mỹ thuật ứng dụng đã đem lại cái nhìn mới mẻ, độc đáo và hết sức phóng khoáng.

Hình 8. Đồ án thiết kế lịch của sinh viên Trường Đại học Mỹ thuật Công nghiệp

Hình 9. Sản phẩm in độc bản được ứng dụng cho nhãn rượu vang Entremanos của Mexico

Nguồn: Internet

Hình 10. Thủ pháp nhuộm giấy được ứng dụng cho giấy gói hàng

Nguồn: Internet

Hình 11. Thủ pháp nhuộm được ứng dụng trong lĩnh vực thời trang, phụ kiện

Nguồn: Internet

Thủ pháp nhuộm phẩm màu và vò giấy mang đến những hiệu quả tuyệt vời bởi sự kết hợp màu sắc và lối thẩm thấu, hòa trộn tự nhiên của màu sắc. Ngoài việc ứng dụng thủ pháp này cho các sản phẩm đồ họa ứng

dụng, thì việc áp dụng cho những sản phẩm trong lĩnh vực thời trang, nội thất đang là xu hướng mới lạ, tạo ra những sản phẩm vô cùng phong phú và độc đáo.

Hình 12. Các sản phẩm Deco trong trang trí không gian nội thất khai thác từ thủ pháp nhuộm phẩm màu và vò giấy

Nguồn: Internet

4. Kết luận

Để diễn tả được chất liệu sẽ có nhiều thủ pháp khác nhau phù hợp trong từng hoàn cảnh riêng biệt. Mỗi loại thủ pháp lại mang trong chính nó những nét độc đáo và cá tính khác nhau, đòi hỏi người thực hiện phải có một niềm đam mê tìm tòi, không ngại thử thách để có thể biểu hiện trọn vẹn được ý đồ của mình thông qua từng loại thủ pháp. Từ đó, mới có đủ khả năng để sáng tạo ra những sự kết hợp mới mẻ từ những loại thủ pháp cơ bản để mang đến hiệu ứng hiệu quả hơn. Trong thời đại công nghiệp hóa, hiện đại hóa hiện nay, máy móc đang dần lấn át đi những lao động thủ công, nhìn nhận một cách đúng đắn thì không thể phủ nhận những hiệu quả từ việc sử dụng máy móc thay cho đôi bàn tay của con người.

Tuy nhiên, những giá trị về cảm xúc, về mặt biểu cảm, về tư duy hay đơn giản chỉ là một sự ngẫu nhiên thì không một công cụ nào có thể có được. Duy nhất, độc nhất vẫn chỉ là con người mới có thể có được những yếu tố này.

Việc làm sống lại chất liệu hay năng lực còn lại của người nghệ sỹ chính là yếu tố chất cảm, là sự biểu hiện của chất thông qua việc tả chất, diễn chất và tạo chất, đòi hỏi người sáng tác cần phải có một tay nghề vững vàng, am tường chất liệu cũng như khả năng biểu cảm của chất mới chuyển tải được đời sống nội tâm vào tác phẩm. Chất đã đem lại sức biểu cảm cho tác phẩm dù là hội họa hay đồ họa, nó không chỉ đem lại giá trị thẩm mỹ, thể hiện sự cảm nhận tinh tế thiên về bề mặt mà nó thể hiện sự

sáng tạo, những sắc thái biểu lộ tình cảm, tư tưởng của người nghệ sỹ.

Cùng với sự phát triển của thời đại, nghệ thuật trang trí là loại hình không thể thiếu đối với những người học về nghệ thuật thiết kế. Việc nắm vững những thủ pháp tạo chất liệu để sáng tạo ra những chất liệu mới ứng dụng vào quá trình thiết kế sản phẩm mỹ thuật ứng dụng là rất cần thiết. Thông qua các thủ pháp này và quy trình nghiên

cứu, thực hành, sáng tạo, người học sẽ được trang bị về kỹ năng thực hành cũng như những kiến thức và sự hiểu biết cần thiết để nâng cao ý thức thẩm mỹ cũng như tư duy sáng tạo trong thiết kế sản phẩm ứng dụng, nhằm lôi cuốn, hấp dẫn và thuyết phục với công chúng. Không những thế, chúng còn mang lại những hiệu quả và giá trị kinh tế rất lớn cho xã hội.

Tài liệu tham khảo

“*Chất và sự biểu hiện của chất trong hội họa*”, [https:// https://mythuatms.com/hoc-ve--d659.html](https://mythuatms.com/hoc-ve--d659.html)

“*Các chất liệu và họa tiết*”, [https:// https://mythuatms.com/hoc-ve--d2438.html](https://mythuatms.com/hoc-ve--d2438.html)

“*Tranh in độc bản*” (Phần 1: số 10 (16) tháng 10/2013), <http://ape.gov.vn/tranh-in-doc-ban-phan-1-so-10-16-thang-10-2013-ds293.th>